

Dr Monika Drela

adiunkt w Instytucie Prawa Cywilnego
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

Renta jako prawo podmiotowe prawa cywilnego

1. Zagadnienia wstępne

Prawo do renty regulowane jest dwutorowo: z jednej strony przepisami prawa prywatnego w kodeksie cywilnym, a z drugiej strony przepisami prawa publicznego, tj. prawa zabezpieczenia społecznego. Celem niniejszej książki jest przedstawienie najważniejszych zagadnień teoretycznych i praktycznych, związanych z prawem do renty w systemie prawa polskiego. W języku codziennym i w potocznym rozumieniu tego słowa często nie odróżnia się renty wynikającej z prawa cywilnego od renty pozyskiwanej ze środków publicznych. Zbiorcze zestawienie rent prywatnych z rentami publicznymi ma charakter porządkujący i na pewno umożliwi szybki dostęp do informacji poszukiwanych w związku z potrzebą uzyskania pomocy finansowej. Współzależność renty prywatnej oraz renty ze środków publicznych widać najwyraźniej w zakresie renty deliktowej z tytułu całkowitej lub częściowej utraty zdolności do pracy będącej często w swoistym zbiegu z renty uzyskiwaną z tytułu wypadku przy pracy czy rentą z ogólnego stanu zdrowia przyznawaną na podstawie przepisów prawa zabezpieczenia społecznego. Zestawienie renty prywatnej i publicznej w jednej publikacji będzie przydatne zarówno dla prawników, jak i dla innych osób działających w sferze pomocy prawnej ludziom w jakiś sposób dotkniętym przez los, umożliwiając spojrzenie na tę instytucję w nieco szerszej perspektywie.

Renta w języku potocznym oznacza świadczenie pieniężne uzyskiwane periodycznie, najczęściej co miesiąc. W literaturze przedmiotu pisze się zarówno o prawie do renty, jak i o poszczególnych roszczeniach rentowych¹. Tym samym, wyróżnia się prawo do renty jako prawo podmiotowe, a rata renty oznacza okresowe świadczenie pieniężne. Dla jasności wywodów w dalszej części tego opracowania, renta będzie oznaczała prawo podmiotowe, natomiast pojedyncze świadczenie periodyczne będzie nazywane ratą renty. Opisywana instytucja może być także charakteryzowana przez odwołanie się do kategorii zobowiązaniowego stosunku prawnego i jako taka nie doczekała się jeszcze szczegółowego opracowania. Stosunek prawny renty nie jest kategorią jednolitą. W pra-

---

¹ Zob. K. Górską, *Początek biegu przedawnienia roszczeń rentowych ex delicto*, [w:] E. Marszałkowska-Krześ, *Aktualne zagadnienia prawa prywatnego*, Wrocław 2012, s. 65.

wie cywilnym występuje zarówno renta odszkodowawcza, zwana tu deliktową, jak i renta umowna. W każdym jednak przypadku stosunek renty ma charakter zobowiązaniowy. Renta jest zatem przedmiotem regulacji przepisów o czynach niedozwolonych i jako umowa o rentę uregulowana jest w szczegółowej części zobowiązań. Renta może także wynikać z umowy dożywocia (art. 903 k.c.) i z zapisu zwykłego². Ustawodawca przewidział także możliwość zamiany służebności osobistej na rentę (art. 303 k.c.).

Przedmiotem analizy w nauce prawa były prawa podmiotowe *in abstracto*, opisywano też prawo własności jako prawo podmiotowe, od dawna też istnieją koncepcje ochrony dóbr osobistych tworzone w odniesieniu do konstrukcji prawa podmiotowego³. W systemie prawa polskiego występuje wiele rodzajów renty, nawet w samym kodeksie cywilnym występuje więcej niż jedna postać renty⁴. Brak jest natomiast analizy renty deliktowej albo umownej jako prawa podmiotowego, gdyż zwykle opisywana jest każda postać renty osobno, a sama renta ujmowana jest głównie jako szczególnego rodzaju świadczenie, a nie jako prawo podmiotowe.

Pojęcie prawa podmiotowego jest rezultatem myślenia naszej epoki⁵, gdyż w ustawodawstwach archaicznych priorytet miało pojęcie obowiązku, a było ono raczej oparte na koncepcji deliktów niż umów⁶. W doktrynie pojawiło się wiele teorii filozoficznych dotyczących tego pojęcia⁷. Czołowi przedstawiciele polskiej cywilistyki stworzyli zaś teorię prawniczą⁸. F. Zoll określał prawo podmiotowe jako moc jednostki uznaną i zabezpieczoną w sposób stanowczy przez prawo w znaczeniu przedmiotowym⁹. A. Wolter z kolei uznawał, że prawo podmiotowe to przyznana i zabezpieczona przez normę prawną oraz wynikająca ze stosunku prawnego sfera możliwości postępowania w określony sposób¹⁰. Generalnie, przedstawiciele nauki prawa cywilnego po-

² Przedmiotem zapisu windykacyjnego nie może być renta (zob. art. 981¹ k.c.), może być nim natomiast służebność. Służebność osobista natomiast w niektórych przypadkach może być zamieniona na rentę wyrokiem sądu. Zgodnie bowiem z art. 303 k.c., jeżeli uprawniony z tytułu służebności osobistej dopuszcza się rażących uchybień przy wykonywaniu swego prawa, właściciel nieruchomości obciążonej może żądać zamiany służebności na rentę.

³ Zob. M. Pazdan, [w:] M. Safjan (red.), *System Prawa Prywatnego, Prawo cywilne – część ogólna, t. 1*, Warszawa 2007, s. 1149 i powoływana tam literatura dotycząca konstrukcji prawnej dóbr osobistych.

⁴ Źródła prawa do renty zostały wymienione w: Z. Radwański, [w:] J. Panowicz-Lipska (red.), *System Prawa Prywatnego, t. 8, Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, Warszawa 2011, s. 739–740.

⁵ Zob. W.L. Jaworski, *Nauka prawa administracyjnego. Zagadnienia ogólne*, Warszawa 1924, s. 107.

⁶ Por. S. Grzybowski, *Prawo podmiotowe i prawa człowieka*, „Krakowskie Studia Prawnicze”, 1990, nr 23, s. 5.

⁷ Zob. J. Chaciński, *Prawa podmiotowe a ochrona dóbr osobistych*, Lublin 2004, s. 12–15 i przywołana tam literatura.

⁸ „Przywilejem filozofów prawa jest kontynuowanie debaty nad katalogiem praw podstawowych, natomiast prawodawcy w okresie po drugiej wojnie przystąpili do ich unormowania”, E. Pyziak-Szafnicka, *Prawo Podmiotowe*, „Studia Prawa Prywatnego”, 2006, nr 1, s. 47.

⁹ Zob. F. Zoll, *Prawo cywilne, Część ogólna, t. 1*, Poznań 1931, s. 121

¹⁰ A. Wolter, *Prawo cywilne, Zarys części ogólnej*, Warszawa 1979, s. 119.

szukiwali istoty prawa podmiotowego albo w sferze wolności albo w sferze zaspokajania oznaczonych interesów jednostek¹¹. Obecnie, w doktrynie uznaje się, że prawo podmiotowe jest to „pewna sytuacja prawna wyznaczana podmiotom przez obowiązujące normy i chroniąca prawnie uznane interesy tych podmiotów. Na sytuację tę składają się wolne (indyferentne) – w aspekcie normatywnym – zachowania psychofizyczne i konwencjonalne podmiotu uprawnionego, z którymi sprzężone są zawsze obowiązki innego podmiotu lub podmiotów, przy czym z reguły (to znaczy, gdy norma prawna tego nie wyłącza) uprawnionemu przysługuje również kompetencja do żądania, by organ państwowy dysponując przymusem doprowadził do zrealizowania sprzężonych z prawem podmiotowym obowiązków”¹². W literaturze przedmiotu wskazuje się, że koncepcje dotyczące prawa podmiotowego zakładają pewien katalog stanów rzeczy uznawanych za cenne w odpowiednio wysokim stopniu, czyli katalog dóbr, określoną hierarchię tych dóbr, założenie, że dobra te powinny być chronione przez prawo w sensie przedmiotowym oraz ustalenia co do treści i stosowania norm prawnych, które uznaje się za skuteczny środek do osiągnięcia uprzednio zaakceptowanych stanów rzeczy¹³. Prawo podmiotowe istnieje bez względu na to, czy uprawniony z niego korzysta; wynika ono ze stosunku prawnego, a więc każdemu prawu podmiotowemu odpowiada ją obowiązki innej osoby, a samo prawo podmiotowe jest prawem przyznaniem przez normę prawną¹⁴. Zabezpieczenie prawa podmiotowego przez normę prawną polega na tym, że w razie jego naruszenia państwo umożliwi podmiotowi uprawnionemu skorzystanie z pomocy aparatu państwowego¹⁵. W przedstawionym wyżej rozumieniu prawo do renty jest niewątpliwie sferą możliwości postępowania przyznaną i zabezpieczoną normami prawnymi, które wynika ze stosunku prawnego.

2. Powstanie prawa do renty

Źródłem prawa do renty, a więc zdarzeniem prawnym powodującym powstanie rentowego stosunku zobowiązaniowego może być: umowa, delikt lub wyrok sądu prawokształtujący. W przypadku umowy mamy do czynienia z umową renty (art. 903 k.c. i n.)¹⁶, umową dożywocia (art. 908 i n. k.c.), ugodą (art. 917 k.c. i n.), umową ubezpieczenia (art. 805 § 3 k.c.), nie jest też wykluczone zawarcie innej umowy nienazwanej. Prawo do renty

---

¹¹ J. Chaciński, *op. cit.*, s. 16.

¹² Z. Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2009, s. 88.

¹³ Zob. S. Wronkowska, *Analiza pojęcia prawa podmiotowego*, Poznań, 1973, s. 7–8.

¹⁴ Zob. M. Pyziak-Szafnicka, [w:] M. Safjan (red.), *op. cit.*, s. 683–703 i powołana tam literatura.

¹⁵ Zob. A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa, 2001, s. 130; Z. Radwański, *Prawo...*, s. 90.

¹⁶ Zob. szczegółowe opracowanie w dalszej części książki: A. Stangret-Smoczńska, *Umowa renty*.

deliktowej powstaje *ex lege*, co wynika z treści art. 907 § 2 k.c.¹⁷ Renta deliktowa nazywana jest też odszkodowawczą, taki charakter ma zarówno renta z art. 444 § 2 k.c., jak i renta z art. 446 § 2 k.c., mimo podobieństwa tej ostatniej do stosunku alimentacyjnego. Wyroki konstytucyjne tworzące prawo do renty to wyroki sądu powszechnego wydane w trybie procesowym na podstawie art. 303 k.c. i art. 305 k.c.¹⁸ oraz art. 913 k.c. i 914 k.c.¹⁹

W przypadku renty z art. 444 § 2 k.c. prawo do renty powstaje obok roszczenia odszkodowawczego *sensu largo*, czyli obejmującego szkodę na mieniu i na osobie w każdej jej postaci. Jeden delikt może skutkować powstaniem zarówno prawa do renty, jak i uprawnieniem do żądania jednorazowego odszkodowania. Renta więc nie jest surrogatem odszkodowania, w tym znaczeniu, że z nim nie konkuruje, ani nie pozostaje w żadnym zbiegu, choć renta z art. 444 § 2 k.c. ma niewątpliwie charakter odszkodowawczy. W przypadku szkody na osobie ustawodawca przewidział możliwość naprawienia szkody przez przyznanie poszkodowanemu bezpośrednio prawa do renty (art. 444 § 2 k.c.)²⁰, a w przypadku śmierci poszkodowanego prawo to powstaje dla osób pośrednio poszkodowanych wymienionych w art. 446 § 2 k.c. Prawo do renty deliktowej powstaje zatem *ex lege* z chwilą ziszczenia się przesłanek wymienionych w art. 444 § 2 k.c. lub 446 § 2 k.c. Sąd Najwyższy stwierdził, że termin początkowy powstania podmiotowego prawa uprawnionego do renty z art. 446 § 2 k.c. i odpowiadający mu moment powstania zobowiązania do jej świadczenia osoby odpowiedzialnej jest oczywisty w świetle regulacji zawartej w tym przepisie oraz odszkodowawczego charakteru takiej renty: jest nim chwila powstania szkody – to jest chwila, gdy z powodu śmierci zobowiązanego do alimentacji przestaje on świadczyć alimenty na rzecz uprawnionego. Powstaje wówczas szkoda, którą zobowiązana jest pokryć osoba odpowiedzialna, przejmując obowiązek alimentacyjny w postaci przewidzianej w art. 446 § 2 k.c. renty²¹.

3. Termin płatności rat renty

Z natury stosunku renty, który może być ustanowiony na czas oznaczony lub nieoznaczony, wynika zawsze periodiczność świadczeń rentowych. Jeżeli źródłem prawa do

---

¹⁷ Powszechnie przyjmuje się, że art. 907 § 2 k.c. dotyczy renty deliktowej. Zgodnie z tym przepisem: jeżeli obowiązek płacenia renty wynika z ustawy, każda ze stron może w razie zmiany stosunków żądać zmiany wysokości lub czasu trwania renty, chociażby wysokość renty i czas jej trwania były ustalone w orzeczeniu sądowym lub w umowie.

¹⁸ Zob. B. Burian, [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 496 i 497.

¹⁹ Zob. szczegółowe opracowanie w dalszym rozdziale niniejszej książki: J. Kuźmicka-Sulikowska, *Renta uprawnionego z tytułu umowy o dożywocie* i powołana tam literatura.

²⁰ Lub art. 446¹ k.c., jeżeli poszkodowanym bezpośrednio jest *nasciturus*. W razie śmierci bezpośrednio poszkodowanego prawo do renty dla osób bliskich nazywanych pośrednio poszkodowanymi reguluje art. 446 § 2 k.c. omawiany przez M. Tenenbaum-Kulig w niniejszej publikacji w osobnym rozdziale.

²¹ Wyrok SN z dnia 17 września 2009 r., IV CNP 42/09, LEX nr 603794.

renty jest czynność prawna lub wyrok sądu, terminy płatności rat renty są określane w umowie lub wyroku. W przypadku renty odszkodowawczej *ex delicto* ważne jest ustalenie, że czym innym jest termin powstania samego prawa podmiotowego do renty, a czym innym termin płatności poszczególnych rat rentowych. Wysokość świadczenia rentowego raty rentowej jest konkretyzowana wyrokiem sądu lub ugodą stron. Dopiero to następcze skonkretyzowanie wysokości raty rentowej umożliwia dłużnikowi spełnienie świadczenia, a w związku z tym termin płatności rat renty może być określony dopiero po ustaleniu wysokości raty renty. Tak więc prawo do renty deliktowej powstaje *ex lege* z chwilą powstania jego przesłanek wymaganych ustawą, natomiast **termin płatności** konkretnych, okresowych rat renty nie wynika wprost ani z przepisów art. 444 k.c., ani 446 k.c., w związku z czym należy poszukiwać go w przepisach ogólnych prawa zobowiązań, uwzględniając, że renta deliktowa ma za zadanie wyrównanie szkody poniesionej przez poszkodowanego. W tym kontekście należy w pełni podzielić stanowisko Sądu Najwyższego, zgodnie z którym odsetki za opóźnienie w płatności odszkodowania należą się wierzycielowi dopiero od dnia wyrokowania²². Nawet jednorazowe odszkodowanie bowiem wyliczane jest według ceny z daty jego ustalenia, którą z reguły jest data orzekania, i staje się wymagalne dopiero ze wspomnianą datą i dopiero od tego dnia dłużnik pozostaje w opóźnieniu ze spełnieniem świadczenia, którego wysokość jest wreszcie ustalona.

Powyższe uwagi należy wprost odnieść do renty deliktowej o charakterze odszkodowawczym, o ratach płatnych **okresowo**, często przez czas nieoznaczony, których wysokość jest niepewna, zanim nie zostanie ostatecznie ustalona w wyroku sądu albo w ugodzie zawartej między stronami. Zdaniem autorki, nie dochodzi tu do zawarcia czystej umowy o rentę *causa obligandi*, możliwe jest natomiast zawarcie umowy o rentę o charakterze nowacyjnym (art. 506 k.c.), zawieranej *solvendi causa*, lub ugody (w przypadku wzajemnych ustępstw art. 917 k.c.), w celu określenia wysokości rat renty w trybie pozasądowym. W związku z tym ustalenie terminu płatności rat renty nie jest skuteczne przez jednostronne wezwanie do zapłaty poszkodowanego składane zobowiązanemu.

Z właściwości (natury) stosunku zobowiązaniowego renty wynika, że rata renty deliktowej jest świadczeniem pieniężnym, płatnym okresowo, przez czas oznaczony lub nieoznaczony, spełnianym w celu wykonania zobowiązania, którego źródłem jest czyn niedozwolony. Obowiązek zapłaty raty renty jest skonkretyzowany w indywidualnym stosunku zobowiązaniowym wyrokiem sądu albo umową (ugodą) i dopiero wówczas może być ustalony termin płatności poszczególnych rat renty, które płatne są okresowo. Odsetki za opóźnienie mogą być naliczane dopiero od uchybienia ustalonemu w ten sposób terminowi płatności.

---

²² Wyrok SN z dnia 29 stycznia 1997 r., I CKU 60/96, „Prokuratura i Prawo” – wkł. 1997, nr 5, s. 31.

W związku z powyższym należy uznać, że wyrok zasądający rentę ma charakter prawokształtujący w zakresie ustalania wysokości i terminu płatności rat renty.

Z orzecznictwa wynika, że nie można zupełnie dowolnie zawrzeć ugody o rentę na podstawie art. 917 k.c. w trybie pozasądowym. Z jednej strony, w doktrynie obecne jest stanowisko, że przedmiotem ugody nie mogą być prawa niezbywalne²³, jednak z drugiej strony Sąd Najwyższy wyjaśniał, że ugoda jest w zasadzie dozwolona, ale nie może obejmować zrzeczenia się prawa do renty wynikającego z czynu niedozwolonego, chyba że w zamian za jednorazowe odszkodowanie w myśl art. 447 k.c.²⁴ Podobnie jak nie można wyłączyć ustawowego obowiązku alimentacyjnego, ale można ustalić rozmiar poszczególnych świadczeń alimentacyjnych i sposób oraz termin ich spełnienia²⁵. Z orzecznictwa wynika też, że sąd ma nie tylko prawo, ale i obowiązek uznania ugody za niedopuszczalną, gdy wysokość ustalonego w niej odszkodowania budzi zasadnicze zastrzeżenia w świetle zasad doświadczenia życiowego²⁶.

W przypadku zawarcia ugody przed sądem w trakcie postępowania procesowego, ważne jest, aby oświadczenia woli stron składające się na osnovę ugody dostatecznie wyraźnie określały uprawnienie i obowiązek stron – dotychczas sporne i wątpliwe, a ugoda została wciągnięta do protokołu rozprawy i podpisana przy braku sprzeciwu sądu (art. 223 § 2 w związku z art. 203 § 4 k.p.c.)²⁷. W orzecznictwie wskazuje się, że ugoda sądowa ma dwoisty charakter, łączący elementy materialnoprawne i procesowe. Jest czynnością procesową uprawnionych podmiotów, umożliwiającą wyłączenie dalszego postępowania co do istoty sprawy, i prowadzi do umorzenia postępowania o zasądzenie renty deliktowej (art. 223 k.p.c. w związku z art. 203 § 4 k.p.c. i art. 355 § 1 k.p.c.)²⁸. Ugoda taka jest też czynnością prawną (umową, ugodą w rozumieniu art. 917 k.c.)²⁹, w związku z czym wysokość rat rentowych ustalona w ugodzie nie musi odzwierciedlać dokładnie wysokości szkody, jednak nie może być to, w ocenie autorki, kwota jedynie symboliczna, gdyż ugoda powinna być zgodna z zasadami współżycia społecznego, co wynika z art. 58 § 2 k.c. Nie można przy ocenie zgodności czynności prawnej, jaką jest ugoda, z zasadami współżycia społecznego całkowicie pomijać powodów, które uzasadniały wytoczenie powództwa, tj. naruszenia zdrowia, utraty zdolności do pracy lub zwiększenia się potrzeb lub zmniejszenia powodzenia na przyszłość, które stanowią przesłanki powstania prawa do renty deliktowej. W literaturze i orzecznictwie pojawiają się poglądy, według których teoretycznie

²³ Zob. E. Skowrońska-Bocian, [w:] K. Pietrzykowski (red.) *Kodeks cywilny, Komentarz do artykułów 450–1088*, Warszawa 2005, s. 819–820.

²⁴ Uchwała SN (7) z dnia 3 października 1966 r., III CZP 17/66, OSN 1968, nr 1, poz. 1.

²⁵ E. Skowrońska-Bocian, *op. cit.*, s. 820.

²⁶ Postanowienie SN z dnia 10 grudnia 1973 r., III CRN 261/73, „Palestra”, 1974, nr 10, s. 126.

²⁷ Zob. wyrok SN z dnia 10 stycznia 2003 r., V CKN 376/01, LEX nr 583921.

²⁸ Wyrok SN z dnia 8 grudnia 2010 r., V CSK 157/10, LEX nr 688708.

²⁹ *Ibidem*.

ugoda może mieć charakter nowacji³⁰, jednak – zdaniem autorki – w opisywanym przypadku ugoda w procesie o rentę deliktową nie ma charakteru nowacyjnego, ponieważ dokładna treść stosunku zobowiązaniowego z deliktu nie została jeszcze ukształtowana wyrokiem sądu i nie wiadomo – po pierwsze – czy obowiązek taki zostałby stwierdzony, a po drugie – jaka byłaby ostatecznie wysokość renty deliktowej zasądzonej przez sąd.

4. Charakterystyka prawa do renty

Sformułowanie „mieć prawo” jest dziś jednym z najczęściej używanych w języku potocznym określeń nawiązujących do pojęć prawnych³¹. Prawo podmiotowe ujmowane jest jako wiązka uprawnień i w nauce prawa postuluje się, by używać tego terminu do określenia pewnego zespołu elementów i tym samym unikać posługiwania się nim w celu oznaczenia pojedynczych elementów³². Analizując w tym kontekście prawo do renty, widać, że przepisy prawa pozytywnego przewidują, że uprawniony do renty może wystąpić z roszczeniem materialnoprawnym o zapłatę rat renty, a każda ze stron tego stosunku prawnego może (na podstawie art. 907 § 2 k.c.) wystąpić z roszczeniem procesowym o ukształtowanie stosunku prawnego przez zmniejszenie lub zwiększenie rat rentowych – wszystkich lub tylko niektórych. Wyrok wydany w takiej sprawie ma charakter prawokształtujący. W orzecznictwie rozstrzygnięto, że – mimo iż jest to zobowiązanie pieniężne od chwili jego powstania – renta nie może podlegać waloryzacji na podstawie art. 358¹ k.c., ponieważ istotna zmiana siły nabywczej pieniądza po powstaniu zobowiązania należy do klasy zdarzeń oznaczonych w art. 907 § 2 k.c. zwrotem „zmiana stosunków”, w związku z tym roszczenie o zmianę wysokości renty powinno być rozstrzygane na podstawie art. 907 § 2 k.c.³³ Oprócz roszczenia procesowego o ukształtowanie stosunku prawnego i o zapłatę, stronom przysługuje także uprawnienie w postaci roszczenia procesowego do wystąpienia z pozwem o ustalenie, że prawo do renty wygasło – także na podstawie art. 907 § 2 k.c.

Prawo do renty w każdej jej postaci jest prawem podmiotowym majątkowym do uzyskiwania świadczenia okresowego, jest prawem niezbywalnym i ściśle związanym z osobą uprawnionego, służy zaspokojeniu jego indywidualnych interesów, gaśnie zatem z chwilą jego śmierci i nie wchodzi w skład spadku, mimo że jest prawem majątkowym. Nie dotyczy to jednak rat renty zaległych za czas do dnia śmierci uprawnionego – należ-

---

³⁰ Wyrok SN z dnia 15 października 1999 r., III CKN 373/98, „Wokanda”, 2000, nr 1, s. 4 oraz K. Zagrobelny, [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski, *op. cit.* s. 976

³¹ M. Pyziak-Szafnicka, [w:] M. Safjan (red.), *op. cit.*, s. 675.

³² Jest to postulat S. Wronkowskiej: S. Wronkowska, *Analiza pojęcia prawa podmiotowego*, Poznań, 1973, s. 37; zob. E. Pyziak-Szafnicka, [w:] M. Safjan (red.), *op. cit.*, s. 704.

³³ Zob. uchwała SN z dnia 14 kwietnia 1994 r., akt III CZP 58/94, OSN 1994, nr 11, poz. 207.

ność z tego tytułu jest wierzytelnością spadkodawcy i wchodzi w skład spadku³⁴. W przypadku renty deliktowej, uprawniony do renty może dodatkowo wystąpić z roszczeniem o zmianę renty na jednorazowe odszkodowanie zarówno w przypadku renty z art. 444 § 2 k.c., jak i renty z art. 446 § 2 k.c.³⁵ Wszystkie te roszczenia materialno-prawne i procesowe razem składają się na jedno prawo do renty.

Prawo do renty w swej naturze jest prawem zobowiązaniowym, czyli wierzytelnością, ale jest niezbywalne, ponieważ sprzeciwiałoby się to właściwości tego zobowiązania. Jeżeli jednak upłynął termin płatności poszczególnych rat rentowych, to wierzyciel jest uprawniony do zbycia poszczególnych roszczeń o zapłatę rat w części dotyczącej tych zaległych rat, o ile są one wymagalne i zostały uznane na piśmie albo przyznane prawomocnym wyrokiem – w przypadku renty deliktowej wynika to z art. 449 k.c. Inaczej jest w przypadku renty, której źródłem jest umowa o ściśle alimentacyjnym charakterze³⁶.

W końcowych uwagach nie sposób pominąć całkowicie obowiązków dłużnika związanych z prawem do renty. Obowiązek dłużnika zobowiązanego do zapłaty renty obejmuje obowiązek spełniania świadczeń pieniężnych w sposób i w miejscu oznaczonych w umowie lub wyroku sądu. W braku odpowiednich ustaleń w umowie lub wyroku sądu wymagane jest spełnienie tego świadczenia gotówką do rąk osoby uprawnionej w miejscu zamieszkania wierzyciela w chwili spełnienia świadczenia (art. 454 § 1 k.c.). Jeżeli wierzyciel zmienił miejsce zamieszkania po powstaniu zobowiązania (np. przeprowadził się za granicę), ponosi spowodowaną przez tę zmianę nadwyżkę kosztów przesłania.

---

³⁴ Wyrok SN z dnia 31 października 1966 r., II CR 361/66, LEX nr 6065 oraz wyrok SN z dnia 28 grudnia 1966 r., I PR 536/66, OSN 1967, nr 6, poz. 115.

³⁵ Zob. wyrok SA w Katowicach z 13 września 2002 r., I ACa 288/02, OSA, 2003, nr 7, s. 28.

³⁶ W tym zakresie doktryna wypracowała różne poglądy – zob. uwagi A. Stangret-Smoczyńskiej w niniejszej książce w rozdziale poświęconym umowie renty.